

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Mezinárodní konference

„Alternativní způsoby hlasování a aktivizace voličů“

Rzeszów 26.–27. března 2007

Jan Filip*

Ve dnech 26. až 27. března 2007 proběhla v polském Rzeszowu mezinárodní konference organizovaná tamní právnickou fakultou a Celostátní volební komisí Polské republiky pod názvem „Alternativní způsoby hlasování a aktivizace voličů“. Byla to již druhá konference k volební problematice pořádaná touto fakultou (zejména ji zajišťovala Katedra komparatistiky a práv-

ní informatiky). První konference proběhla před rokem a byla jí završena práce na zpracování volebních soustav v 16 evropských státech.¹ I během dalšího roku se toto stále více se prosazující pracoviště prezentovalo ještě reprezentativnějším sborníkem, který zpracovává volby hlavy státu již dokonce ve 32 evropských státech.²

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ Viz komparativní sborník *Praha wyborcze do parlamentu w wybranych państwach europejskich*. Red. GRABOWSKA, S., SKŁADOWSKI, K. Zakamycze 2006, 311 s.

² *Prawo wyborcze na urząd prezydenta w państwach europejskich*. Red. GRABOWSKA, S., GRABOWSKI, R. Wolters Kluwer Polska 2007, 314 s.

Letošní konference byla věnována nesmírně podnětné otázce alternativních způsobů hlasování. Neustále klesající účast polských voličů na volbách nutí k zvažování jiných než tradičních forem hlasování pomocí hlasovacích lístků ve volebních místnostech. Kromě toho jde i o zvážení možnosti využití hlasování elektronického v podobě tzv. e-votingu v jeho nejrozmanitějších podobách jako jsou hlasovací stroje (elektronické hlasovací schránky), hlasování ve zvláštních (zkusil bych to označit) „volbomatech“ na určených místech mimo volební místnosti (pošty, obchodní domy) nebo hlasování cestou internetu, jak se již dvakrát uskutečnilo v Estonsku (2005, 2007). S ohledem na problémy tohoto perspektivního způsobu odevzdávání hlasů (otázka kontroly hlasování soudem, možnost napadení hackerem, nebezpečí havárie systému, kompatibilita různých operačních systémů, možnost voliče hlas odvolat a hlasovat znovu³) byla pozornost věnována i jiných alternativám tradičního hlasování.

Konference byla zahájena ministrem F. Rymarzem (bývalý soudce Ústavního tribunálu, nyní za tento tribunál předseda Celostátní volební komise tvořené po třech soudcích za Ústavní tribunál, Nejvyšší správní soud a Nejvyšší soud) a rektorem Rzeszowské univerzity prof. W. Bonusiakem. Následovala již pracovní část, ve které nejdříve vystoupil dlouholetý tajemník Celostátní volební komise a vedoucí jejího sekretariátu (Krajowe Biuro Wyborcze) ministr K. Czaplicki se základním přehledem všech alternativních způsobů hlasování. Zabýval se otázkou klesající účasti voličů, klasifikoval ji jako zaviněnou nebo vynucenou. Popsal poté použití možných forem hlasování, kde kromě hlasování ve volební místnosti věnoval pozornost hlasování zmocněncem, korespondenčnímu hlasování (prostřednictvím pošty) a elektronickému hlasování v různých státech světa, zejména pak v blízkém Estonsku, Velké Británii a USA. Poté přítomné seznámil s hlavními pokusy zavést tyto způsoby hlasování v polském volebním právu od roku 1990, což se mu s ohledem na jeho mnohaleté zkušenosti s řízením sekretariátu Celostátní volební komise podařilo s přehledem.

V dalším vystoupení se přední odborník na volební právo prof. S. Gebethner (Varšava) zabýval podrobně jednotlivými aspekty hlasování ze zahraničí, zkušenostmi s ním a návrhy na nová řešení. V Polsku je to s ohledem na počet tzv. polonie žijící v zahraničí dosti zásadní problém. Zabýval se jak srovnáním historického vývoje úpravy tohoto hlasování, tak přehlednými statistikami pro hlasování v případě polských voleb (jedná se o počty do 100 tisíc voličů, což je poměr srovnatelný s hlasováním ze zahraničí pro ČR). Obsáhlou diskusi rovněž vyvolalo vystoupení odborníka na využití výpočetní techniky v právu dr. A. Preisnera (Vratislav), který k určitému překvapení přítomných hlavní pozornost věnoval kritickému pohledu na elektronické hlasování včetně praktických příkladů potíží a zneuží-

tí (E-voting – šance, možnosti a hrozby). To učinil ve srovnání s jinými způsoby hlasování, které rovněž nejsou tohoto nebezpečí ušetřeny (např. „ztráta“ 58 tisíc korespondenčních hlasů na poštovním úřadu v okrese Broward na Floridě pravděpodobně rozhodla prezidentské volby v roce 2000). Bez ohledu na informace o těchto formách hlasování, je e-voting stále ještě zárodečnou formou hlasování. Jiné využití výpočetní techniky (sčítání hlasů, informace o hlasování v obvodech atd.) však již nyní přináší zásadní změny v rychlosti zjišťování výsledků a informovanosti voličů.

Druhý den konference byl věnován velmi diskutabilní otázce hlasování zmocněncem, kde všechny podstatné aspekty této problematiky z hlediska komparativního i polského komentoval do všech detailů odborník v této oblasti prof. K. Skotnicki (Lodž). Tento problém také vyvolal obsáhlou diskusi s hlasy pro (pod vlivem Francie např. prof. Z. Jarosz – Varšava) i proti (prof. S. Gebethner, J. Filip). Konečně poslední vystoupení (prof. J. Filip – MU v Brně) bylo věnováno korespondenčnímu hlasování a jeho problémům. Bylo v něm poukázáno na sepětí volebních principů a jejich promítnutí do potřebných technických řešení. Podstatnou část vystoupení referent rovněž věnoval zkušenostech ČR ze zavádění alternativních způsobů hlasování jako jsou hlasování zmocněncem, předtermínové hlasování, hlasování ve více dnech, spojování více voleb do stejných volebních dnů, voličské průkazy, přenosná volební schránka. Zejména poukázal na poslední způsob, neboť podle jeho názoru by mohl vyřešit problém polských voličů, kteří se nemohou zejména ze zdravotních důvodů k hlasování dostavit (cca 3 miliony osob). Zabýval se rovněž volební povinností z doby předmnichovské republiky a jejími dopady z hlediska volebních statistik. Následná diskuse byla věnována dalším klíčovými otázkám jako vztah zásad volebního práva navzájem (J. Szymanek, P. Sarnecki), koho by měli volit voliči v zahraničí (S. Gebethner, P. Sarnecki), možnostem volebních podvodů (A. Bisztyga, A. Sokala – známo již z římského práva), otázkám zvyšování volební účasti (starší účastníci tento přístup odmítali, neboť již mají zkušenosti s téměř 100% účastí, P. Uziębło poukázal na 30% zvýšení v jižní Americe po zavedení elektronického hlasování), e-votingu (jde o trend EU v podobě informační společnosti H. Zięba-Załucka) atd.

Zvláštností konference bylo to, že se jí v hojně míře zúčastnili i volební komisaři a pracovníci delegatur Celostátního volebního sekretariátu (cca 200 účastníků) z celého Polska, což zaručovalo zájem o problematiku a orientaci v jednotlivých praktických otázkách volebního práva. Příští konference ve stejné době má být věnována problematice potřeby změn ústavy z hlediska předpokládaných změn v polských volebních zákonech.

³ V roce 2005 možností zrušit hlas a hlasovat znovu využilo 364 voličů v Estonsku, když předtím Nejvyšší soud rozhodl, že tato možnost není v rozporu s ústavními zásadami volebního práva.